

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju.

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petit retku; za više puta po pogodbi. Priopćenja i zahvale po 20 para po retku. Plaća se sve unaprijed.

Pojedini broj u mjestu 6 para vanka 8. Plativo i tuživo u Šibeniku.

Izdavač, vlasnik i tisak „Pučka Tiskara“
Dr V. Iljadica i drugovi — Šibenik.
Odgovorni urednik: Krste Živković-Šupuk

Trenutak poštenog ogorčenja.

Iz mudrih glava diplomatskoga svijeta rijetko će il nikada poletiti riječ, koja bi bila izljevom onog sretnog trenutka, u kojem uvrijeđeni ponos plane poštenim čuštvom ogorčenja i u tom plemenitom planću, poteklom iz čisto plemenitih pobuda, reče riječi, koje samo iz srca izvire, koje su iskrene i u punoj iskrenosti istinite.

Jednom je tako progovorio Veliki Gladstone i toplina one njegove iskrene riječi bila je ogrijala mnoga srca i ulila u nje mnoge nade.

Čim je Italija stupila nogom u Tripolitaniu i dirnula u jedno zatrnulo udo živog mrtvaca, koji još i danas u Evropi podrži nesavrmeni kult polumjeseca, sve Evropske velike vlasti, sve te kršćanske države otvoriše široko oči, da budno pripaze, e nebi temperamntni i bezobzirni sin sunčane Italije dirnuo u osinjak, u kome se kriju kojekakvi interesi il bolje spekulacije tih velikih država.

Sama daleka sumnja, da bi se jeka topova sa obala afričkih mogla čuti na zaslužnjem i još neoslobodjenom Balkanu; sama daleka bojazan, da se nebi rika topa razumjela na ovom Balkanu kao znak trublje, kao dugo čekani *marš*, koji budi uspavane i zove stoljetnog kršćanskog roba na novi život, bila je uzvrpoljila mudre i poštene glave kršćanskog diplomatskog svijeta i on je odmah dozvaò poletnog i neiskusnog talijanca i mrzлом vodom diplomatskog savjeta preporučio mu, da nebi on u svojoj temperamentnosti dirnuo u osinjak evropski.

A pošto smo mi, ili bolje naša još neoslobodjena braća taj osinjak, službena je Italija obećala sa svom pripravnošću, da u Balkan dirati neće; da će na Balkanu poštivati *status quo*, biva: stanje, koje jest a to znači — ropstvo.

I Italija je ograničila svoju akciju na samu Tripolitaniu i Cirenaiku.

Nego, kad je službenoj Italiji poslije ratovanja od toliko mjeseci dogrstilo ono ograničenje njezine slobode u akciji protiv druge ratne stranke; kad je vidjela, sve one tobožnje napore velikih vlasti oko nastojanja, da talijansko-turski rat što prije svrši, da nevede k ničemu, i da samo služe tome, da se ovim lukavim otezanjem što više iscrpe moć Italije i vojena i finacijska, a da medjuto one uživaju blaženi mir u sigurnosti svojih interesa, Italija odlučit da upotrebi sva sredstva, na koja po dosadanjim ratnim navikama jedna ratna stranka protiv druge imade pravo. Tako bar one govore.

To ropstvo, ta nesloboda il ograničenje slobode u akciji radi *status quo* balkanskog stoljetnog roba, dodija Italiji u par mjeseci i ona odlučit udariti protivnika svog onamo, gdje je najosjetljiviji. I ubojne gjemije zajedriše put Dardanela, što vode u Carigrad.

Al tu počinje osinjak i na taj osinjak pred malo dana sasula se vatra iz topova sa talijanskih ratnih ladja. Temperamntni talijanac zaboravio je na dano obećanje, zaboravio je da nedaleko tih mjesta balkanski rob stenje pod jarmom i da bi ga rika njegovih topova mogla probuditi i na noge dići, da potraži svjetlost dana, zaište sunca slobode.

Talijanska opreznost je prestala onim časom, čim je interes Italije i prestiž njezin bio ugrožen il metnut na kušnju.

I u tom času, kad je srce, razigrano rodoljubnim plamenom, u strahu za ponos i interes svoje domovine dalo maha svojim istinskim prirodnim osjećajima, pukla je ona krhka ljupina diplomatske uvijenosti i prepredenosti i u tom trenutku poštenog ogorčenja čula se riječ iskrena i plemenita, riječ puna istine, koja po sebi sama otkriva svu

golemost lopovstva diplomatskog, sadržanog u riječima *status quo* — na Balkanu.

Rikom topova talijanskih ustravljena, uprepašćena evropska diplomacija, zabrinuta za svoje interese i nemoralne spekulacije na živoj koži balkanskih naroda, digla je svoj glas kao zbor razdraženih furja i sasula na Italiju teške prigovore i krivnje o odgovornosti za sve što bi moglo nastati uslijed njenog nepromišljenog koraka.

Geslo je staro *Status quo* na Balkanu, biva *ropstvo na Balkanu* za kršćanske narode i za našu braću. To se stanje mora održati i zavidnim okom čuvati i ništa neučiniti, što bi balkanskog roba probudilo oda sna. A Italija izgubila glavu pak puca poviše glava ropskih i rikom topova traži da ih probudi, da ih digne, da ih Jurjev danak u gori nadje.

Biće, da je Italija izgubila glavu, al u tom času u njenim se grudima probudilo srce i ono je u trenutku poštenog ogorčenja reklo jednu veliku i svetu, dugo tajanu istinu.

Službena rimska „Tribuna“ kao odgovor nekoj evropskoj štampi donosi u jednom svom uvodniku ove znamenite riječi, koje kao da su izvadjene iz srca i duše stoljetnog balkanskog roba:

E se da questa guerra la carta geografica degli interessi d'Europa dovrà essere cambiata, e sia! Non è poi detto che questa carta rappresenti l'assoluto della giustizia e della civiltà fra le genti. E non è nemmeno detto che noi dobbiamo far la guardia agli interessi altrui a detrimento degli altri.

A koji su to *altri*, pitamo mi?

Regbi, da se u Italiji probudilo ono veliko srce njihovih otaca iz preporoda i kao da se ono popelo na svjetsku tribunu da s nje progovori svijetu uz riku topova gornje plemenite riječi, koje kazuju veliku istinu, da današnje stanje na Balkanu neodgovara ni pravici ni prosvijeti.

Status quo na Balkanu je dakle *ingiustizia*, je *inciviltà*, je — *barbarluk*. A taj barbarluk evropska diplomacija hoće da čuva i podržava na štetu našeg naroda.

Zaslužjeni kršćanski narodi, koji stenju pod nesavremenim jarmom turskog divljaštva, nesmiju se osloboditi svireposti azijske; Srbi, Bugari, Grci i ostali nesmiju ni pokušati, da sa svog ognjišta protjeraju one, koji im živjeti nedadu životom naroda prosvijetljenih, koji im obešćavaju domove i hramove, koji brišu zadnje tragove Krsta a dižu moć polumjeseca, da u znaku konjskog repa nose silu i nasilje azijskog barbarluka. Njihova slobodna braća iz Bugarske, Srbije, Grčke i Crnogore osudjeni su da na svoje oči gledaju kako im braća preko granice stenju pod jarmom a nesmiju im pružiti pomoćnicu ruku, jer to im neda, ne smućena kršćanska duša, već mudri zahtjev diplomatske prepredenosti i uzvišeni moral prosvijetljenih kršćanskih država, koji u *status quo* na Balkanu vidi imperativ svega dobra, plemenita i poštena.

Današnje stanje na našem poluotoku geografski nepredstavlja *l'assoluto della giustizia e della civiltà fra le genti* — pa ipak poštena diplomacija kršćanskih država evropskih velikom brigom čuva to stanje, da se nebi poremetio *status quo*.

To sramotno stanje je na štetu drugih, to jest naroda balkanskih, al ipak to mora da traje dalje, jer je to plemeniti zahtjev onoga *status quo*.

Samo, regbi, da se, ako ne od ljubavi a ono od nevolje, revoltuje duša jednog stražara toga *status quo* i on dovikuje drugima u brk, da nije rečeno, da on mora stražiti za tuđe interese a na štetu drugih.

Bože daj, da taj plemeniti otkaz nelijepje službe neostane pri samim riječima, već da se Italija sjeti onih svojih prošlih jada i plemenitog zanosa vrlih svojih otaca-mučenika, kojima takodjer divnim idealom bijaše geografska karta, koja će da predstavlja *l'assoluto della giustizia e della civiltà fra le genti*.

Nijesmo prijatelji ni pucnjave pušaka ni rike topova, ali riku topova pred Dardanelima, koja je službeno Italiju na ove riječi nagnala, mi od srca pozdravljamo.

Junaci i kukavice u bečkom parlamentu.

Zarobljena Hrvatska, na koju je zloglasni Khuen prolio zadnju kap otrovne žuči magjarskog nasrtljivog imperijalizma, bijaše uprla svoje oči u svoju posestrimu Dalmaciju i očekivala njenu pomoćnicu ruku u teškim danima oluje, što se nad njom survala. A Dalmacija ustaje na to kao jedan čovjek, zatrpavaju se, po računima nekih, nepremostivi jazovi, stranke zaboravljaju inade i bruke, sjediniju ih veliki bol za potlačenu, za zarobljenu Hrvatsku. I kao grom zaori Jadranom i goletnim kršom krik pun svetog ogorčenja proti tirjanstvu i zulumu. Ispovjedamo čisto, da smo na glas o složnom istupu svih stranaka u Dalmaciji u korist podjarmljene Hrvatske, u kojoj je autonomija ukovana bila već i prije Čuvaja u debele lance, gledali sve to sumnjivim okom. Pred par dana veselilo nas je pak što smo se u tom našem skepticizmu prevarili, veselilo nas je vidjeti složne sve narodne stranke, koje su se bile založile za izmučenu Hrvatsku. Zadnji i najočajni nasrtaj bijesnih Magjara morao se pod svaki način najenergičnije odbiti uz pripomoć zakonom dopuštenih sredstava. I Dalmacija uvijek vjerna svojim načelima i svojim tradicijama okuplja u jedno kolo sve predstavnike raznih stranaka, da ovi stojeći na lojalnom stanovištu, izvjestje Hrvatskoj pogaženo pravo, skučenu slobodu i oteti ustav.

Priznajemo, da su nas skupština pravaške stranke i njen značajan istup u Splitu istinski obradovali. Po prvom koraku sudili smo, da će oni poći složno i paralelno sa ostalim strankama, slobodni i jaki u Beč, da doviknu gospodi sa Ballplatz-a: Dosta je više! Vratite Hrvatskoj ustav; pravda nek žive!

Naši zastupnici, kao i srpski ponijeli su se po priznanju samih pravaških novina kao junaci, kao lavovi. Predlog hrvatsko-slovenskog kluba, da se jurne na parlament sa jednom interpelacijom, ni pošto ih nije zadovoljavao, jer su ga držali odviše slabim i mlakim. Oni su htjeli opstrukciju, to jest spriječiti rad parlamenta, pokazati gospodi u Beču, da je hrvatsko pitanje, pitanjem cijele monarhije a naoseb slovenskog juga.

Lijepo je stajati neustrašivo na braniku potlačene domovine, koja izdiše i kida se. Pravaše je to zamijelo i pogjoše putem dalmatinskih ostalih zastupnika. Složno dakle istupiše svi! Takav istup tražio je očajan položaj Hrvatske.

Ali dolazi jedna crna figura, dolazi „zemaljski kapetan“ dr. Šušteršič i u tu slogu ulijeva grubi ton, jedan disakord, očitom namjerom da rasprši tu slogu i složnu braću, e da time učini osobitu uslugu Stirkh-u i osalim neprijateljima Hrvatske i Slovenstva uopće.

Nadošao bijaše čas, kad su pravaši morali da nogom odgurnu služnika austrijske vlade, da mu pokažu e nije Hrvatska jedna kranjska repa. Kukavice podlegoše kukavici, napustiše tehničku opstrukciju i time dokumentiraše ne samo potpunu nesposobnost za kakovu veliku akciju, ali i čudnu neku ovisnost, podregjenost jednom „zemaljskom kapetanu.“

SE NE VRAĆAJU. - POŠILJKE NEPLA- NE PRIMAJU SE. - - E RAČUNAJU 16 PA- ETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ.
Iljadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, u; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktiv- aj radi mnogih ajživahniji, naju- je, „duguje svoj

risiti, ako mogli alno čuvstvo, nači ilijani bili psiho- amo prema svom nego najvećma evo to je baza

na logično izviru, gi tijekovi unu- ke. Nacionaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko istellini objeloda- lia“ nekoliko čla- rugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u kon- ra, nije nikad za- itanja i probleme e razlika izmegju e bave ovim pro- cijonalista), samo ene stranke kon- života cilj samoj vlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s konča- u vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuća a starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvaj rirode momče je po- osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, iue poticao je vige-

Oglas.

Javljam, da smo već započeli praviti modernu vunenu štofu za proljetnu i ljetnu sezonu. Gospoda trgovci i privatnici mogu

MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo

Peći i šparherda,

Plomita

Oglas.

Unajmljuje se dućan na obali kuća V. INCHIOSTRI bivša Macale.

Obratiti se Uredništvu.

10

Htjeli bi da ih nazovemo izdajicama, ali taj epitet kukavicama ne pristaje. Nade još nisu izgubljene; naši su zastupnici još u Beču i oni će dalje voditi započetu obrambenu akciju za prekovelebitsku braću.

Oni su junaci i vjerujemo da će junački i punim uspjehom privedi kraju započetu akciju, koju će prenijeti i delegacije. Oni popustiti ništa ne smiju i ne će, niti smiju da se prosto zadovolje poznatom izjavom austrijskog premjera, koja je u magjarskoj uzvratila silnu prašinu.

U vojnom i budžetnom odboru nastaviti će naši zastupnici i bez pomoći kukavaca pravaša opstrukcijom i sigurni smo, da će predobiti za sebe sve što pošteno i pravedno misli i osjeća.

Čast našim junačkim zastupnicima a kukavice nek se sakriju.

Sistem izgladnjivanja.

Ako nas pamćenje ne vara, god. 1724. providur mletački, kao namjesnik dalmatinski, upozorio je duždevu vladu, da bi vrlo poželjno a i potrebno bilo, da se izgradi most preko Krke u Skradinu, jer da je isti od velike važnosti po prijenos trgovačkog espapa, prometa pučanstva u jednu riječ, da je izgradnja toga mosta važna i da razne okolovštine uporno traže, da se izgradnjom rečenog mosta čim prije započne.

Lukavo mletačko oko odmah je uvidjelo važnost izgradnje tog mosta, na tako zgodnom položaju, no zašto se još pod republikom mletačkom zamisao providura nije prometnula u djelo, nije nam poznato.

Ali nam je poznato, da je od onda proteklo na milijune hladne vode Krkom, da su u Beču pala i iskrsla razna ministarstva, da se podnijelo dosta interpelacija, da su nas gospoda iz Beča mnogoput posjetila prošetavši se Dalmacijom u automobilima, pa ipak, mosta ni danas nema!

To je, da pravo rečemo jedna sitnica, koja na sebi nosi sve karakteristike Beča u potpomaganju i pridizanju gospodarskog stanja Dalmacije. I kao što se pokazao skroz nehajan da izgradnjom tog mosta dobaci Dalmaciji jednu mrvicu sa obilate svoje sofe, jednako je nehajan, ili da se zgodnije izrazimo, proračunano i na oko apatičan prema svim potrebštinama Dalmacije, prama svemu onome zlu i nevolji, koje ju od davnina pritištu i sisaju, spriječavajući joj slobodniji razvitak kako u gospodarskom tako u narodnom samoopredjeljenju. Dalmatinski zastupnici, pa kojoj oni stranci pripadali, bili su oduvijek revni u izvršavanju svojih zastupničkih dužnosti, iznašajući pred bečku gospodu svaku našu nevolju, svako naše zlo, sve naše nedaće iz svih krajeva; zastupnici naši upozorivali su u svakom slučaju visoku gospodu sred carskog Beča na jedno stanje naše i gotovo da se nijesu klečeći zauzimali za melioracije pa bilo u kom pravcu. Ali sve te jeremijade naših poslanika u Beču ostadoše bezuspješne a visoka gospoda bečka prezirno se smiješila svemu tomu, te samo medenim riječima i zlatnom kišom odvrćala na sve iznešene tegobe, ističući pri tom prirodne ljepote „zemlje sunca“ kroz koju se prošetase automobilom i — ništa drugo.

Svima nam još i danas živi u krvi mržnja na staru mletačku republiku, koja je neko vrijeme, kad je na moru bila najjača, gospodarila Dalmacijom i svim primorskim gradovima darovala kao za spomenu ljepših dana po jednog kamenog lava, da nas ovaj sjeća ogoljenih naših brda. Da! ali pod upravom lukavih Mlečića nije naš narod skapavao od gladi, nijesu ga klale smrtonosne klauzole vinske, nije ostavljao na ugaru pusto svoje ognjište, odbijao se preko modrog oceana u novi svijet, da tamo nagje ono, što mu rođena gruda dati ne može — koru svagdanjeg kruha. I ako su naše ruke, naši žulji svršavali na mletačkim galijama, ali zato nije patila cijela zemlja, nije se narod davio silnim porezima, nijesu Mlečići na račun naše kože i naše krvi gradili svoju mornaricu, trgovačku mornaricu, koja je nesumljivo, i Dalmaciji od koristi bila.

Iza Mlečića pohodi e nas slobodoumni Francuzi, da nas oslobode krilatog lava. Oni donesoše Dalmaciji radost i bolje dane. Podigoše promet, unaprijediše trgovinu raznim svezama, potpomogoše razvitku stočarstva, uskrisiše poljoprivredu. A to je bilo onda, kad nijesmo slali u Pariz naše narodne poslanike, da oni tamo kažu što nam je nužno, što potrebujemo i čim se oskudijevamo. Dobroj i brižnoj francuskoj vladi nije bilo potrebno upirati pri tom u ono, što je potrebna da se sagrađi, isuš, dometne, nadoda, izravna ili pak promijeni

nabolje, a sve da bude opet na dobro ove zemlje i ovog naroda, čija je sudbina u njezinim rukama i za čiju eventualnu propast na nju pada sva odgovornost.

Francuzi odoše a s njima i ono lijepo doba, kad je narod u blagostanju, prometnim pomagalicama i trgovinom dobro pokrčio, oprostivši se potpunoma mletačkog upliva i dobrim djelom doskočivši onoj nevolji, koju je nezasični Mlečić prouzrokovao. I kako je Austrija ušla u Dalmaciju, kao da je sobom unijela u ovaj naš kraj ne sedam već sedamdeset sedam misirskih gladnih godina, za kojima je slijedilo sve ono, što takove godine mogu da za sobom ostave. Ako je istina, da trava nije nicala ondje, gdje bi stalo tursko kopito, mi smo se u našem slučaju uvjerali, da je nama vladino u Beču učinilo više kvara nego li historičko tursko. Putevi, koje plemeniti Francezi izgradiše, propadoše; trgovačka mornarica, pod franceskim gospodstvom na zamjernu visinu podignuta naglo propadne. Razni austrijski eksperimenti baš uništiše lijepu Boku i da ne bi Crnogoraca ljutih, te se spustiše sa svojih vi-ova u primorske nizine, Boka bi danas ličila Bukovici u mnogočemu. Za onda cvatijahu trgovački gradovi kao Šibenik, Starigrad, Hvar, Split, ali ih austrijska uprava sasma uništila, a Senj i ostale luke hrvatskog primorja opustiše usljed krvavih udara, koje im je paralelno sa austrijskom zadavala magjarska politika prodiranja i osvajanja.

Razmotrimo li u tančine austrijsku upravu u Dalmaciji, od dana njena zaposjednuća, pak do danas, opazit ćemo, da je ona u ovih stotinu godina proračunano provodila sistem izgladnjivanja, da od zemlje, koju je zaposjela bez i jednog pušćanog praska i jedne kapi krvi, malo po malo učini svojom pokrajinom, koje će i unutarju i vanjski karakter odgovarati željama i intencijama centralističke politike, koja ima svoje konce još u rukama Josipa II. I kad nakon stotine godina vidimo, kako nam je i što imamo, onda mora da bude jasno, da je u programu svih austrijskih vlada stajalo, da se ova siromašna Dalmacija ne smije ništa ekonomski polignuti i time Dalmatince u gospodarskom pogledu osoviti na vlastite noge, već ih preko siromaštva i opće neimaštine uza se, odnosno uz vladajuće i jače vezivati.

U ovo stotinu godina dobili smo u Dalmaciji nekoliko gimnazija, da nam vlastita djeca dopiju kao činovnici u ovisnost vladinu, da postanu gramzioci, puki teoretičari, koji će biti vladino roblje. A što je Dalmacija potrebovala, na čemu je oskudijevala? Trebalo joj je nautičkih i trgovačkih škola u mnogo većem broju nego li gimnazija, jer je Dalmacija, po svojem geografskom položaju bila upućena jedino na more i trgovinu, kao što nas u tom ubjeguje sjajna prošlost bogate Boke, imućnog Dubrovnika, Hvara, Šibenika, Pelješca, Starigrada, Visa, Lošinja. Na taj način, sistemom izgladnjivanja, naš je svijet silno zaostao u poznavanju oružja za životnu borbu, za narodima drugim naprednijim i svjesnijim, a mi smo slali djecu u vladine škole i tako danas imamo popova, odvjetnika, profesora i liječnika, o činovnicima da i ne govorimo, svu silu, dočim obrazovanih i valjanih obrtnika, spretnih trgovaca i vještih industrijalaca malo i ništa. A i ono malo trgovaca, koji se pomogoše bistrinom svog uma i snagom svog poduzetnog duha ostadoše kod toga da su sebi namakli lijep imetak, ali ničim ne prodičeše zemlju, niti narodna koja firma dobi ime u trgovačkom i industrijalnom svijetu, jer ne imagaše sredstava da razvije svoju djelatnost, pošto nas Austrija željeznički ne spoji sa ostalom Evropom, pak za to ostadosmo kao u koloniji: izolirani. Na taj način austrijska uprava onemogućući bolji i snažniji procvat naše trgovine, onemogućući promet i industriju sa uskrnućem silnog bogastva iz naših revira, dok vodene sile, u kojima je počivao neprocjenivi kapital naša prirode, padne u ruke talijanske.

U negativnom djelovanju valjane uprave austrijske najljepše se očituje njezin sistem izgladnjivanja, kojim je, uz pomoć tribunala i gimnazija ulila u naše ljude duh birokratizma, duh suhog teoretskog raspravljanja, drena nepraktičnost. A taj duh, od kojeg narodu nikakove koristi za oslobođenje, užasno pritište isti taj narod, dok vlastiti sinovi njegovi u vlastitoj kući postaju po uzgoju tugioci. Takav uzgoj dobro je dolazio Austriji u Dalmaciji i on je bio proračunat, jer je potpuno pokrivaio germanizatorske težnje i ciljeve gospode u Beču a valjda i na Sprevi. A znalo se je da će takav uzgoj dati stanovitu vrstu ljudi, vladi pouzdanih, koji će znati da narod pocijepaju na

mного stranaka i dok se ljudi budu klali o programe, brukali megju sobom i kad im praktični ciljevi smetnu s uma, onda će biti zgodan čas, da se u zemlji počne da provodi ono, za čim se i teži.

Otpornom našom snagom i prirođenom ljubavi prama rođenoj grudi, te snažnim narodnim probuđenjem, ne padosmo na lijepak. Ali ako nije nekome uspjelo juče, može lako sutra.

Kao na dlanu mora da nam bude jasno, da se malo i ništa brinu oni u Beču oko našeg gospodarskog pridignuća. Sistemom izgladnjivanja ne dadu nam da koraknemo poput drugih naroda, s vremenom naprijed, jer se plaše naše gospodarske jakosti. Mi sami s toga valja da preuredimo naš politički život, da svi u slozi poradimo oko općeg praktičnog uzgoja naše mladosti. S druge pak strane naša zemlja ne može poljodjelskom privredom da nahrani pučanstvo, bezbroj gojnih birokrata i turi u državne kase godišnje silne svote u naslov kojekakvih poreza, jer Dalmacija po svojem geografskom položaju upućena je na trgovinu i promet i jer ima sve preduvjete da bude zemljom trgovačkom, zemljom prometnom. Isto tako valja da poradimo oko podignuća tvorničarskog obrta, jer tugi obrt siše nam krv.

Osnažimo se u duhu vremena, da postanemo gospodari u vlastitoj kući i onda će svaki sistem izgladnjivanja biti bezuspješan ma bilo kojoj vladi. Dokažimo da nam je glad bio izvrsnim učiteljem.

L.

Dopisi.

Iz Sinja.

„Jesu li naprednjaci-demokrati bezvjerci?“ Pod ovim zvučnim naslovom, u kom se zrcali sav jezuitski moral dalmatinskih furtimaša, osobito onih u Sinju, dijeli se — dakako — muke malena brošura, u kojoj je govora o onoj raspravi održavanoj u Vrlici 5. rujna prošle godine na tužbu D.ra Lorkovića, Šurmina i Vildera a proti perjanicama furtimaškim fratrima Kotorasu Miji i Adžiji Bariši. Ovu raspravu zovu klerikalci senzacionalnom s prostog razloga, jer su gornji kao optuženici bili riješeni. I sad crnci udariše u velika zvana, kao da su time izvojevali veliku pobjedu, a kad tamo radi neopranih jezičina svojih bijahu tuženi — čudnim nekim slučajem riješeni: Ako su nastupili dokaz istine, ako su dokazali naprednjacima bogohuljenje, kako to, da taj isti sud ili koji drugi nije osudio naprednjake? Već tim što je sud rješio optuženike dokazana je tužiteljima naprednjacima istina, ali ako je ta istina strašna i baš onako crna, kako je to crnci u spomenutoj brošurici opisuju, zašto ne podigoše tužbu proti naprednjacima rad „vrijegjenja“ vjerskih svetinja i religijskog čuvstva uopće? Da prikriju tu blamažu udariše u zaglušno viku i buku, a kad tamo ni jedna od stotine nije istinita, već sve po moralci Alfonsa Liguorskog preokrenuto, pogrijano, zlobom začinjeno, perfidijom garnirano, glupošću načičkano.

Zanimivo je kako se u ovoj knjižici nazivlje zloglasnog fratra Kotorasa ništa manje već . . . „osloboditeljem Cetina (naime cetinske krajine) od pašaluka“. Izvrsnije nisu mogli da se narugaju izdavači (čitaj sinjski fratri) ove knjižice cetinskom puku, koga su duševno sasma zarobili, opili ga klerikalizmom, koji kod cetinjama prelazi — sudeći po vanjskim nekim znakovima — u pravi delirium. Fratar Kotoras zapravo je „zarobitelj“ cetinskog puka a njegovi kalauzi i ortaci demoralizatori, jer su cetinski puk svojim blagajnama i bjesomućnim agitacijama i klevetanjem po javnim drumovima u istinu korumpirali i usadili mu u srca s jedne strane mržnju na svoju braću a s druge golu laž i hipokriziju. Što sinjski fratri ne postigoše u sudnici vrličkoj, to hoće sada publikovanjem i raspacavanjem ove brošure, dok mi tvrdimo i uvjereni smo, jer erpismo na izvoru, da su fratri postigli protivno.

VELIKA ZLATARIJA
GIJURO PLANČIĆ
VIS STARIGRAD VELLUKA
BOGATO SNABDJEVENA PODRUŽNICA
19-52 - - ŠIBENIK. - - -

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretpлата: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretpлата šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju.

SE NE VRAĆAJU. — POŠILJKE NEPLAĆENE PRIMAJU SE. — E RAČUNAJU 16 PA-ETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. —

INAJSTIĆ.

Ilijadica i drugovi

Nedaleka će budućnost to dokazati, kad ustrajan i pošten rad naše stranke u cetinskoj krajini smrvi u prah onaj licumjerni bigotizam i duševno i materijalno oslobodi puk cetinski od klerikalnog vampira, koji ga ubija ispijajući mu krv i zaglupljujući mu inače bistri razum.

E, možda i nije jedna jedina Čenstohova u Poljskoj! Dokazati ćemo mi to za kratko našoj svetoj fratarskoj braći u Sinju.

Iz Trogira.

Veliki zloporabitelji u trogirskoj občini.

U našoj je občini velika babilonija. Tu se nezna ni tko pije ni tko plaća. Većina prisjednika neće da se pača radi velikih zloporaba i velike neurednosti. Sve spise, koji izlaze iz naše občine podpisuju samo Mikula i prisjednik Lušić. Dakle, ostalim prisjednicim je na pameti da će doć vrug po svoje, ali Lušić kao dijete nerazumno, koji nema ništa na pameti već samo svoj veliki imetak, jakost i oholost, to podpisuje. Mikula nezna gdje će svojom pametnom glavicom zato, jer su veliki dugovi pokrili sav prihod, a svaki dan dolazi po 5—6 tražba. Ali to nitko nezna, pa ni sami prisjednici, jer kada primi poštu stavi je u džep, te odnese kući. Občina i njihova trgovina to je sve isto za Mikulu i brata Franju. Što se ne miče zemaljski odbor i državno odvjetništvo da prestanu više jednom te velike i prevelike zloporabe. Idemo da vidimo!

Vijećnik.

Bilješke.

Ličko-dalmatinska željeznica. Regbi, da će se jednom napokon odlučiti, da se gradi ova željeznica. Sve, što se tiče interesa Dalmacije i naših zemalja, ima neki spori tempo. Pa ni sami zakoni, glasovani i od kralja odobreni ne mogu taj tempo da pospješ, kad se nas tiče. Da nije tako, ova bi željeznica imala već biti gotova davno i baš po zakonu do konca godine 1911. A mi smo evo u 1912, a željeznica ne samo da nije gotova, ali nije ni početa.

Kako bečke novine pišu, regbi, da će napokon svršiti ovo otezanje, jer da su ovih dana dovršeni pregovori ugarske vlade sa konzorcijem banaka, koje bi imale preuzeti radnju. Osnova o zakonskom osiguranju ličke željeznice predložio se što prije saboru u Budimpešti.

Nas ispunjava većom nadom vijest, da će se među Austrijom i Ugarskom sklopiti novi junktim za izgradnju ličke pruge i one Košice-Oderberg, za Ugarsku toli potrebite pruge. Novi se junktim, prema bečkim novinama, zamišlja tako, da se rokovi gradnje međusobno vežu te da se lička pruga i ona Košice-Oderberg usporedno korak po korak u pojedinim odsjecima gradi.

Budu li interesi Ugarski ovako vezani, onda naša nada u ličku željeznicu može biti opravdana.

Za gradnju ličke željeznice uzet je rok od kojih 5 godina. Troškovi su procijenjeni na 100—120 milijuna.

Sad se počelo mnogo govoriti i o tome, da se gradi željeznica iz Banjeluke u Knin. Ako je to istina i ako na to odlučujućim krugovi pomišljaju, držimo, da bolje misli nemogoše zamisliti. Naše je tvrdo mišljenje, da jedna pruga, koja bi spajala Knin sa Banjolukom ili sa Jajcem, bila bi korisnija i zgodnija za svu sjevernu i srednju Dalmaciju neg ona Split Bugojno. Ta bi bila samo za Split.

„Slovenski Jug,” koji izlazi u Beogradu lijepim člankom se osvrće na pisanje „Naroda“ i „Srpske Riječi“ i njihovom držanju u zadnjim odnosima Hrvata i Srba. Prigovara njihovom držanju i postupanju prema Hrvatima hrv. strankama u Hrvatskoj i u Bosni. Veli im, da su bosanski Srbi preduzeli na sebe ulogu, da lome misao narodnog jedinstva i da biju narodno jedinstvo u kulturnoj i nekulturnoj njegovoj strani. Tu njihovu ulogu, veli, treba da naša (srpska) javnost onemogućući u današnjim teškim prilikama, da se tako nebi izazvale već danas zaboravljene i za nas nerazumljive metode, koje da bi izazvale nove trzavice i razdraženost u redovima Hrvata i Srba.

„Sl. Jug“ ih osudjuje i za to, što oni nazvaše opravdanima one teške kazne, kojima su bili udareni djaci u Sarajevu zbog štrajka.

Evala „Slovenskom Jugu,” jer frankovluk treba utući na obim stranama.

Neobični doživljaj desio se ovih uskrasnih blagdana zastupniku Einspinneru u Dalmaciji. Kada je zastupnik na crnogorskom pazaru u Kotoru promatrao strojne Crnogorke, stupi k njemu odjednom neki čovjek, te mu se iza kratkog propitkivanja predstavi kao tajni agent političke vlasti

u Kotoru. Gosp. Einspinner prikaže odmah svoju zastupničku legitimaciju, ali prererani detektiv proglaši zastupnika, koga se nije udostojio ni pogledom omjeriti, uapšenim te ga povede na poglavarstvo. Zastupnik zatraži da bude odveden pred poglavara, gdje je oštro protestirao i izrazio svoje začugjenje radi bezobzirnog smetanja stranaca. Poglavara ostade zapanjen te se ispriča radi nespretnosti svojega agenta, te ispričavši zastupniku kako je lani isti detektiv Radić aretirao dapače i samu jednu nadvojvotkinju. Oslobođeni i umireni zastupnik mogao je prosljediti svoj put.

Ovaj po sebi smiješni događaj baca jako svjetlo na sitničarsku upravu Dalmacije. Svugdje veleizdajnici i špijoni! Nego ovaj slučaj, koji se je desio g. Einspinneru, lako je da se odigra i sa svakim drugim putnikom, ali tada bi za svakoga onoga, koji nije slučajno zastupnik ili ne posjeduje kod sebe kakovu legitimaciju mogao imati neugodnih posljedica. Nepojmljivo je kako se ovako može postupati u Dalmaciji, koju se želi vladinom pripomoći i velikim sredstvima otvoriti prometu stranaca. Pod ovakovim auspicijama i ovakovim postupanjem ne će Dalmacija toga nikada doživjeti. Birokracija sama ubiva u zemlji svaku inicijativu i napredak. Inteligentnijim i sposobnijim silama imalo bi se povjeriti rukovogjenje prometa stranaca eda se unapred ne opetuju slični slučajevi.

Vijesti iz grada i okolice.

Agitacija na realci. Posljedni slučajevi najbezobzirnije agitacije, koju provagaju šibenski klerikali na mjestnoj realci, pružaju nam priliku da još jednom bolje osvjeltimo neke pojave i odnose, koje karakteriziraju političke težnje i sredstva nekih mlagjih popova i franjevaca. Nestrpljivi i nasrtljivi, bojeći se valjda konkurencije, započeli su već u prva četiri razreda između nerazvijene djece širiti jezuitski duh, poticajem oca kapucina Škrivanića iz Rijeke a po napatku i planu profesora Butkovića iz Zadra, koji ih je organizirao. Udruženje svećenika šibenske biskupije pozivlje osobitim spisom popove na sudjelovanje u odgojnom radu školske mladeži, a franjevci ustupaju samostanske prostorije za redovito sakupljanje realaca. U samostanu franjevačkom sastaju se mladi učenički na predavanja i čitanje tendencioznih stranačkih časopisa i novina, kojima se ima dresirati slijepe strančare, te će na polju političke agitacije izvanredno djelovati. Već sada vježbaju neki mlagji popovi privatno na sastancima, a javno na šetnji odraslije učenike u stranačkoj agitaciji, dok ovi mame stinu djecu, koja opet megu sobom tjeraju najprošireniju propagandu, rabeći nečuvenom lakoćom izraze: organizacija, liberalizam i dr.

Ova pusta briga popova i klerikalaca za sudbinu mladosti, koja se javnom praksom očituje, a rafiniranim sredstvima novog vremena u kojima se odsjeva klerikalni moral u život provagja, ragja u odgojnom pogledu najpogibelnijim posljedicama. Ne će se nitko čuditi ako strančarstvo, zasagjeno u mladim srcima, pređe na samu školu i u nju se uvuku političke razmirice. Iz cijele agitacije izmeggju naših realaca nastati će samo neugodna trvenja, potaknuta stranačkim i osobnim momentima, koja će svetost škole povući u borbu žučljivih razmirica i štetoviti umnom i duševnom napretku učenika. Već sazrele plodove dosadanje pogubne agitacije ne kanimo iznašati, jer zavedenoj našoj djeci ne želimo zla, ali onima, kojima upravljamo ove retke, izjavljujemo najozbiljnije, da posjedujemo u ruci sve dokaze te zaslužuju najžešću rekriminaciju.

Za ovu javnu tajnu, koja zarazno djeluje na nauk i odgoj naše djece činimo odgovornim upravitelja škole i gosp. pokrajinskog nadzornika, koji ovo nesnosno stanje treba i moraju da ukinu. Poznato nam je iz nedavnih užasnih događaja u Waidhofenu, da postoje mnoge ministarske odluke po kojima je zabranjeno učenicima osnivati društva ili pripadati kao članovi istima. Na temelju toga i radi uspjeha naših sinova, te procvata našeg mladog i u svakom pogledu izvrstnog zavoda tražimo od pozvanih, da se odlučno opru klerikalnoj agitaciji, koja strašću i fanatizmom truje našu mladost.

Cuvajevština naše općine. Tuže nam se sa Danila-Kraljića: Prošle veljače bio je ovdje držan seoski zbor, na kom se imale birati seoske časti. Mjesto redovitog i zakonitog biranja vladala je samovolja i bezakonje. Na volju birača se nije pazilo. Seljani svojim glasovima biraju jednoga, a općinska komisiija bira koga ona hoće. Tako su seljani dali za Matu Jakoliša p. Lovre 25 glasova,

a Stjepan Ramagja p. Ivana dobio je samo 19 glasova. Mjesto da bude imenovan pristavom dakle M. Jakoliš, koji je imao za se većinu, bio je proti svakom pravu izabran Stipan Ramagja, za to, što je on prirepina općinska.

Osim toga valja da znate, da je ovaj Ramagja bio pred koju godinu osudjen na zatvor za to, što je jednom sa Unešića ukrao ovcu, pa je sa drugovima pojeo. Dakle vidite sada, koga naša općina — zaštićuje i kome povjerava zaštitu i interese našega sela?!

Je li ovo lijepo? mi mislimo, da nije, a ovakim postupanjem naše općine mi seljani primamo samo ružan nauk, biva, da je pred zakonom i pred vlašću bolje vidjen onaj koji krade, nego pošten seljanin.

Ovo iznosimo, da, ako ima koja vlast i nad općinom vidi šta se ovo događa i smije li se ovo događati. Smije li se dati jedno selo u ruke čovjeku, koji ovcu krade, kojega sud za to kazni? A u našem selu ima ovaca dosta a tako i drugoga blaga.

Op. ured. Ovako postupanje općine je nedostojno. Ovako je bilo i u Primoštenu. Tužimo se na Khuene, na Cuvaje, na silu i nasilje, na rušenje ustava, a mi sami, kad smo na upravi kog autonomnog tijela, činimo što i Khuen, što i Cuvaj. Onda, imamo li obraza protestovati proti rušenju ustava?

Zar novi zahod? Molimo Vas da u svako doba dana, kad god Vas volja zavirite malo iza skladišta ugljena niže ribarnice, pak ćete vidjeti što se događa. Upozoravamo općinu i redarstvo da malko bolje pripaze na to mjesto. Ovog će se ljeta okužiti zrak tute a znamo da ima mnogo svijeta koji za ljetne sparine tuda šeta i po drvenoj obali pred ribarnicom. I opet preporučamo onaj komad obale brizi naše općine.

Nek se ukloni škandal. Tuže nam se iz gradjanstva, da se je nekidan pred kućom D.ra Divnića odigrala jedna prosta sablazan između četvero razularene magaradi. Magarad su magarad i neznadu što čine, ali bi ljudi na općini i redarstvena vlast mogla znati, da ovake pojave uzrokuju moralni škandal te bi imala učiniti sve da se to spriječi. Već je bilo tužaba u „Naprednjaku“ glede toga još lani, i preporučivalo se općini, da za seosku magarad (gradska je na svom mjestu) nadje jedno zatvoreno mjesto, da gradjanstvo bude pošteđeno od nekih neljeposti.

Uprava c. k. Pošte morala bi znati, da ona skrinjica za pisma na kući Bogić na obali, ruži naš grad i da pokazuje veliku njezinu nemarnost prama našem gradu. Bilo bi već jednom vrijeme, da ju baci i zamijeni pristojnijom za onaki položaj. Dobro reče nekidan jedan stranac, bacajući u nju pismo: „I ovo se u Šibeniku vidi“.

Molimo naše predbrojnice da izvrše svoju dužnost napram lista, koji ima i svojih obveza, te da podmire zaostalu predbrojbu.

„Naprednjak“ koji odvažno i odlučno zastupa napredna i demokratska načela, koji najživlje i bez obzira prama ikome brani pravice puka i interese naroda održati će se jedino kad svaki naprednjak bude držao, plaćao i širio list.

Obavijesti Uredništva.

Dopisniku Imotski. Drugi put.

Prodaje

se 2 mlada konja od 6 godina za potanje obavijesti obratiti se

V. Makali u Šibeniku

Unajmljuje

se peć i dućan u Varošu na zgodnom položaju u kući Pere Ilijadica-Rapo. Obratiti se vlastniku.

2 konja

vrlo sposobna za svaki rad; 1 Landau u dosta dobrom stanju; 1 Phäeton skoro nov i vrlo elegantan; potpunu Ormu za dva konja — prodajem uz najpovoljnije uvjete.

MIRKO KULIŠIĆ — Vrlika.

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, in; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktivaj radi mnogih ajživahniji, najuje, duguje svoj

risiti, akvo mogi alno čuvstvo, naći alijani bili psihomamo prema svom nego najvećma evo to je baza

na logično izviru, gi tijekom unuke. Nacionalistu ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko stellini objelodalia“ nekoliko člarugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva

oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u konra, nije nikad zaitanja i probleme je razlika izmeggju e bave ovim proicijonalista), samo ene stranke konživota cilj samoj vjlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražajiti preslice s končau vretenecu izdupstirno olova, da zvučiaricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuča a starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvjoj rirode momće je poosjećanje forme i ičku inteligenciju. Zaića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvoreu čak i gje u zadarskom „Na-o darovitom pastiru, ine poticao je vigje-

Oglas.

Javljam, da smo već započeli praviti modernu vunenu štofu za proljetnu i ljetnu sezonu. Gospoda trgovci i privatnici mogu

MARKO MARKOVINA

SPLIT —
TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda,

Oglas.

Unajmljuje se dućan na obali kuća V. INCHIOSTRI bivša Macale.

Obratiti se Uredništvu. 10

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Skofon
Ispitani nadzidarski majstor u ŠIBENIKU

poduzimlje svaku vrst gradjevnih radnja i popravaka. Specijalista u gradnji štednjaka (Sparherda) i peći za sobe.

Poduzimlje čvrste radnje u cement beton (Eisenbeton) bez potrebe željeznih greda, sa posebnom kancelarijom za nacрте i trebov-nike u kući Pasini put Suda. 7

PUČKA TISKARA

D. V. Iljadica i drugovi
ŠIBENIK

Preporuča se za sve u tiskarsku struku zasjecajuće radnje, Cijene umjerene.

MARKO MARKOVINA

SPLIT —
TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda,

Eternita,
Cijevi, dimnjaka i pločica keramike □
Stakala, prostih i ornamen-talnih □

Papendeka tankog i debeloga Zahoda porculane i t. d. 25

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr. 2,000.000 - PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

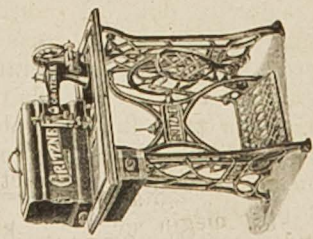
BANKOVNI ODJEL PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTO KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE

MJENJAČNICA KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE. PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTI GUBITKU ŽRIE-
BANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA.

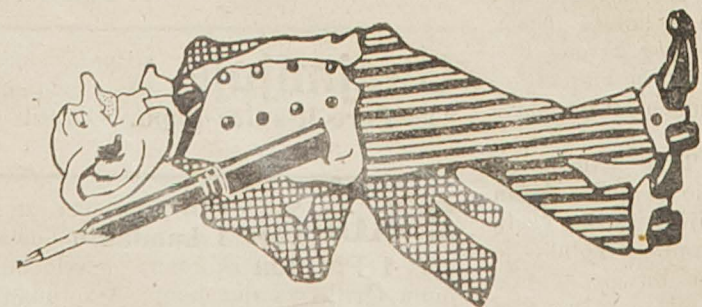
PAPIRNICA
JURAJ GRIMANI
ŠIBENIK

Pribor za pisace strojeve svijuh sistema.
- - Razglednica i svih ostalih kancelarijskih predmeta. Svi školski risači i pisaci predmeti.

Gritzner Šivači Strojevi
Kao za kućnu uporabu i vezivo — tako za svaku industrijalnu radnju najbolji.
Gritzner Koturače
odlikuju se već od godina čvrstoćom i kvalitetom materijala.
Svakovrsne Igračke i Bijouterije.

52-21
Automatična olovka i pera

Penkala

PIO TERZANOVIĆ Šibenik

Velika zaliha za ljetnu sezonu

MUŠKIH ODIJELA

Najmodernijeg kroja uz vrlo

umjerene cijene 20-52

NE BOJI SE UTAKMICE.

PRVA ZAGREBAČKA TVORNICA

pečata iz mjedi i gume za urede. — Tvornica email tabla i tablica.

Strojevi za numeriranje i t. d.
Glavno zastupstvo za Dalmaciju: 23

Petrić Ljubomir - Split